

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію доктора філософії за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії Негіної Влади Русланівни «Технології зовнішньої політики Ізраїлю» рецензента доктора політичних наук, професора, в.о. декана факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Кривошеїна Віталія Володимировича

Інформація про відповідність дисертації вимогам, передбаченим пунктом 11 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії від 12 січня 2022 р. № 44», Негіної Влади Русланівни «Технології зовнішньої політики Ізраїлю» подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису. Дисертація виконана здобувачкою особисто.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Наукові положення та нові науково обґрунтовані теоретичні результати проведених здобувачкою досліджень, що мають істотне значення для науки міжнародних відносин, полягають у тому, що В. Негіною уперше було здійснено комплексне дослідження технологій зовнішньої політики Ізраїлю у науці міжнародних відносин; визначено, що діяльність товариства «Хасбара» як самостійний елемент системи «м'якої сили» зовнішньої політики Ізраїлю, що здійснює ефективний інформаційний вплив на зовнішню спільноту та передусе реалізації технології «жорсткої сили» зовнішньої політики Ізраїлю; доведено, що діаспоральна дипломатія є якісною технологією зовнішньої політики Ізраїлю, яка через численні єврейські діаспори, зокрема у США та країнах Європи, здатна виконувати функції інформатизації зовнішньої спільноти щодо культурних, релігійних особливостей, специфіки політики Держави Ізраїль в умовах регіонального конфлікту, а за умови поєднанням з технологією «лобіювання» здатна просувати зовнішньополітичні цілі в іноземних суспільствах та політичних системах; розкрито, що технологія «жорсткої

сили» Ізраїлю варто розглядати як симбіоз механізмів технології стримування та технології союзницького зв'язування, що сукупно дозволяє сформувати дієвий, політичний, економічний, військовий вплив на ворожих суб'єктів у рамках системи міжнародних відносин.

У дисертації було уточнено розуміння інституційної системи зовнішньої політики Ізраїлю, яка характеризується ретроспективно обумовленою та сучасною геополітичною проблематикою, спостерігається значний вплив провійськового елементу (зокрема, Міністерства стратегічного розвитку) і одночасно зменшення ролі та повноважень Міністерства закордонних справ Ізраїлю, ненормативне розділення ролі та повноважень Прем'єр-міністра та Кнесету; трактування розуміння «жорсткої сили» у рамках зовнішньої політики Ізраїлю, що окрім класичних елементів розуміння такої технології для суб'єктів сучасних міжнародних відносин, вона паралельно базується на принципах зазначених у Торі, що виокремлює специфіку, яка притаманна лише єврейській державі.

Також у дисертації В. Негіної набуло подальшого розвитку дослідження правової основи зовнішньої політики Ізраїлю, які фіксують демократичність держави, що може бути використано як зовнішньополітична технологія у рамках інформаційної кампанії з нівелювання пропагандистського впливу на міжнародне позиціонування держави; визначення технологічного підходу дослідження зовнішньої політики, що полягає у його можливості надати пояснення окремим зовнішньополітичним діям, тобто зовнішньополітичним технологіям, що застосовуються «центральною» суб'єктами у системі міжнародних відносин, та виокремити і пояснити ці технології для «периферійних» суб'єктів і у такий спосіб урівноважити їх участь у системі як регіональних взаємин, так і на глобальному рівні; понятійний комплекс дослідження технологій зовнішньої політики Ізраїлю, включаючи такі дефініції, як Хасбара, цифрова дипломатія, публічна дипломатія, діаспоральна дипломатія, лобіювання, «жорстка сила», «м'яка сила», стримування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації відповідають вимогам до подібного виду досліджень і базуються на узагальненні широкого охоплення наукової літератури та достатнього обсягу аналітичних даних, отриманих в ході виконання науково-дослідних робіт. Достовірність результатів дисертаційної роботи підтверджена їх апробаціями у доповідях на 4 науково-практичних конференціях. Обґрунтованість отриманих результатів забезпечується завдяки комплексному використанню в дисертаційній роботі методів наукових досліджень (зокрема, інституційного і політико-правового методів, технологічного і синергетичного підходів), за допомогою яких вдалося досягнути поставлену мету та реалізувати сформульовані завдання. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації В. Негіної, забезпечені структурно-логічною схемою дослідження відповідно до поставленої мети. Також слід відзначити відповідність предметної спрямованості дисертаційного дослідження паспорту наукової спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що положення дисертації В. Негіної можуть бути використані при формуванні концепцій трансформації Близькосхідного регіону, зокрема у сфері його безпеки, формуванні моделей урегулювання конфліктного середовища позиціонування Ізраїлю у регіональному та міжнародному вимірі, розробці моделей більш якісної інтеграції Ізраїлю до сучасного міжнародного середовища, формування зовнішньополітичного вектору Україна – Близький Схід, а також в освітньому процесі, зокрема, при викладанні таких навчальних дисциплін: «Геополітика», «Глобалістика», «Сучасні міжнародні відносини», «Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах», «Історія міжнародних відносин» тощо.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні результати та висновки дисертаційного дослідження відображено у 9 наукових працях, зокрема 5 – у наукових фахових виданнях України, 4 – у матеріалах доповідей на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях. Дотримано вимоги Міністерства освіти і науки України щодо кількості, обсягу та змісту друкованих праць, а саме публікацій основного змісту дисертації. Ретельний аналіз представленого рукопису дисертації та наукових публікацій дає підстави констатувати ідентичність публікацій та основних положень дисертації В. Негіної. Це надає авторці дисертаційної роботи право публічного захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг рукопису дисертації становить 199 сторінки. Список використаних джерел містить 147 позицій, з яких 117 – іноземною мовою. Структура дисертації має логічну побудову і сприяє розкриттю теми дослідження та реалізації поставленої мети та сформульованих завдань. Зміст наукових праць доповнює основні положення дисертаційної роботи. Дисертація оформлена відповідно до вимог МОН України, що висуваються до подібного роду наукових робіт.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи отримані результати дослідження, їх наукову новизну та практичну значущість, звертаємо також увагу і на певні дискусійні положення та зауваги до змісту дисертації.

По-перше, в дисертації було заявлено використання синергетичного підходу (с. 18 дисертації), проте у дисертації він так і не був свідомо реалізований, його ключові категорії (наприклад, «біфуркація», «аттрактор», «мультиплікативний ефект» тощо) не були представлені у дослідницькому сюжеті. Доцільно було б не згадувати цей метод, або більш цілеспрямовано

його застосовувати при розгортанні дослідницького сюжету.

По-друге, невдалим є визначення діаспоральної дипломатії як якісної технології зовнішньої політики Ізраїлю, що пов'язане з розповсюдженням єврейської діаспори, зокрема у США та країнах Європи, яка здатна виконувати функції інформатизації зовнішньої спільноти, щодо культурних, релігійних особливостей, специфіки політики країни в умовах регіонального конфлікту, а за умови поєднання з технологією «лобіювання» просувати зовнішньополітичні цілі в іноземних суспільствах та політичних системах (с. 19 дисертації). Справа в тому, що у науковому дискурсі поняття «якісний» протиставляється поняттю «кількісний», а даному контексті це поняття очевидно пов'язане із терміном «досконалий», «кращий» тощо.

По-третє, джерельна база роботи складається здебільшого з іноземних публікацій, проте доцільно було б також орієнтуватися і на доробки українських авторів, які працюють у царині зовнішньополітичної діяльності Ізраїлю. Зокрема, в роботі бракує наукових праць таких авторів, як: С. Бушева (Бушева С. Аналіз впливу ізраїльського лобі на вектор політичних рішень Дональда Трампа. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2018. Вип. 19. С. 98-102.); Р. Калитчак і Р. Романюк (Калитчак Р.Г., Романюк Р.Й. Концептуальні орієнтації зовнішньої політики держави Ізраїль. *Грані*. 2015. № 11 (1). С. 38-43.); М. Липяцька (Липяцька М. Реалізація зовнішньополітичного курсу Ізраїлю: нові виклики та загрози. *Віче*. 2011. № 10. С. 11-12.); О. Новицька (Новицька О.В. Геополітична стратегія Ізраїлю в україномовному науковому дискурсі. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 142 (3). С. 83-86.); Є. Сінкевич (Сінкевич Є.Г. Близькосхідний напрям зовнішньої політики Ізраїлю на початку ХХІ ст. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2020. Т. 12, № 1. С. 233-239.).

По-четверте, у дисертації спостерігається певна неохайність у оформленні тексту роботи, багато стилістичних і орфографічних помилок, що подекуди утруднює розуміння думок авторки.

Разом з цим, слід акцентувати увагу на тому, що позначені зауваження та дискусійні положення змісту дисертації не ставлять під сумнів теоретичну та практичну цінність дисертаційної роботи, тим більш, належну високу оцінку рівня її виконання.

Висновок. Вивчення дисертації та наукових праць В. Негіної засвідчило актуальність та новизну роботи. Поставлена у дослідженні мета досягнута, сформульовані завдання успішно виконані. Отримані результати є обґрунтованими та достовірними, мають теоретичне значення та практичну цінність і можуть бути використані в науковій та практичній діяльності. Дисертаційна робота Влади Русланівни Негіної «Технології зовнішньої політики Ізраїлю» є самостійним та завершеним науковим дослідженням, у якому отримані нові наукові результати, що у сукупності вирішують важливу проблему для науки міжнародних відносин.

Підсумовуючи, можна констатувати, що дисертаційна робота В.Р. Негіної відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 29 Міжнародні відносини за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.

Рецензент:

Доктор політичних наук, професор,
в.о.декана факультету суспільних наук і
міжнародних відносин Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара

Учений секретар Дніпровського
національного університету
імені Олеся Гончара, кандидат
фізико-математичних наук, доцент

Віталій КРИВОШЕЇН

Тетяна ХОДАНЕН

